

अपिहिमाल गाउँपालिका

स्थानीय राजपत्र

खण्ड : ०७

संख्या : २८

मिति : २०८०/११/३०

भाग - २

अपिहिमाल गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

खण्डेश्वरी, दार्चुला

सुदूरपश्चिम प्रदेश

नेपालको संविधान बमोजिम अपिहिमाल गाउँपालिकाको गाउँ कार्यपालिकाले तल लेखिए बमोजिमको कार्यविधि सर्वसाधारणको जानकारीका लागि प्रकाशन गरिएको छ ।

अपिहिमाल गाउँपालिकाको वातावरणमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी कार्यविधि, २०८०

गाउँ कार्यपालिकाबाट स्वीकृत मिति

२०८०।११।२९

प्रस्तावना: अपिहिमाल गाउँपालिका क्षेत्रभित्र वातावरणीय स्वच्छता सम्बन्धी चेतना बढाई औद्योगिक र भौतिक विकासबाट वातावरणमा पर्न सक्ने जोखिमलाई न्युनीकरण गर्दै वन, पन्छी, वनस्पती, जैविक विविधताको संरक्षण सम्बद्ध र दिगो उपयोग गर्ने तथा पर्यावरणीय दिगो विकासका सिद्धान्त अवलम्बन गर्नुका साथै वातावरण संरक्षण, जलवायु परिवर्तन अनुकुलन, फोहोरमैला व्यवस्थापन एवम विपद व्यवस्थापन हरित गृह ग्यास उत्सर्जनमा न्युनीकरण, कानुनी तथा नीतिगत प्रावधानहरूको प्रभावकारी कार्यन्वयन गर्नवञ्छनीय भएकोले,

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ को उपदफा २ र अपिहिमाल गाउँपालिकाको वातावरण तथा प्राकृतिक स्रोत संरक्षण सम्बन्धम व्यवस्था गर्ने बनेको ऐन, २०७७ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी अपिहिमाल गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाले यो कार्यविधि बनाइ लागू गरेको छ ।

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ** : (१) यस कार्यविधिको नाम “अपिहिमाल गाउँपालिकाको वातावरणमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी कार्यविधि २०८०” रहेको छ।

(२) यो कार्यविधि गाउँपालिकाको स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशित भएको मिति देखि लागु हुनेछ।

२. **परिभाषा** : विषय र प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यो कार्यविधिमा,-

(क) “कार्यपालिका” भन्नाले अपिहिमाल गाउँपालिकाको गाउँ कार्यपालिका सम्झनु पर्दछ।

(ख) “सभा” भन्नाले अपिहिमाल गाउँपालिकाको गाउँ सभा सम्झनु पर्दछ।

(ग) “गाउँपालिका” भन्नाले अपिहिमाल गाउँपालिकाको सम्झनु पर्दछ।

(घ) “अध्यक्ष” भन्नाले अपिहिमाल गाउँपालिकाको अध्यक्ष सम्झनु पर्दछ।

(ङ) “उपाध्यक्ष” भन्नाले अपिहिमाल गाउँपालिकाको उपाध्यक्ष सम्झनु पर्दछ।

(च) “वडा” भन्नाले अपिहिमाल गाउँपालिका भित्रको वडा सम्झनु पर्दछ।

(छ) “वडाअध्यक्ष” भन्नाले अपिहिमाल गाउँपालिका वडाअध्यक्ष सम्झनु पर्दछ।

(ज) “प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत” भन्नाले अपिहिमाल गाउँपालिका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत सम्झनु पर्दछ।

(झ) “गाउँ विकास” संस्था भन्नाले टोलको समग्र विकास गर्ने उद्देश्यले गठनभई अपिहिमाल गाउँपालिका सम्बन्धित वडा कार्यालयमा दर्ता भएको संस्था सम्झनु पर्दछ।

(ञ) “संयोजक” भन्नाले वातावरणमैत्री वडा घोषणा गर्ने कार्यक्रमको संयोजन गर्ने व्यक्ति सम्झनु पर्दछ।

३. **वातावरणमैत्री स्थानीय शासन गाउँपालिकास्तरीय समन्वय समिति** : (१) गाउँपालिकामा देहाय बमोजिमको वातावरणमैत्री स्थानीय शासन गाउँपालिका समन्वय समिति रहने छ।

(क) गाउँपालिका अध्यक्ष -संयोजक

(ख) गाउँपालिकाको उपाध्यक्ष -सदस्य

(ग) संयोजक, वन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन समितिका -सदस्य

(घ) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत -सदस्य

(ङ) प्रमुख, गाउँपालिका स्थित प्रहरी चौकीको -सदस्य

(च) प्रमुख, शिक्षा, यूवा तथा खेलकुद शाखा -सदस्य

(छ) प्रमुख, स्वास्थ्य शाखा -सदस्य

(ज) प्रमुख, महिला बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक इकाई -सदस्य

(झ) समितिले तोकेको सामुदायिक विद्यालयका प्रधानाध्यापकबाट एक महिला सहित तीन जना -सदस्य

- (ज) समितिले तोकेको सामुदायिक वन उपभोक्ता समुहका अध्यक्ष मध्येबाट दुई जना -सदस्य
(ट) संयोजकले मनोनित गरेको गाउँपालिकास्तरीय वातावरण क्षेत्रमा कार्य गर्ने गैर सरकारी संस्थाको प्रमुख -सदस्य
(ठ) प्रमुख, वन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन शाखा -सदस्य सचिव
(२) उपदफा (१) बमोजिमको समितिको कार्यक्षेत्र गाउँपालिका भित्र हुनेछ।
(३) गाउँपालिकास्तरीय समन्वय समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ।

- (क) स्थानीय तहमा सञ्चालन हुने वातावरण संरक्षण सम्बन्धी कार्यक्रमको कार्यान्वयन, समन्वय, अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा समीक्षा गर्ने,
(ख) वडालाई वातावरणमैत्री बनाउन आवश्यक क्षमता विकास तथा सहयोग समन्वय र सहजिकरण गर्ने,
(ग) वडालाई वातावरणमैत्री घोषणा गर्ने तथा घर टोललाई वातावरणमैत्री घोषणा गर्ने सहमती प्रदान गर्ने,
(घ) वातावरणमैत्री गाउँपालिका घोषणा गर्न सिफारिस गर्ने,
(ङ) वातावरणमैत्री घर परिवार, टोल तथा वडा सम्बन्धी विवरण आवश्यकता अनुरूप जिल्ला समन्वय तथा राष्ट्रिय समितिमा पठाउने,
(च) वातावरणमैत्री टोल एवम् वडालाई पुरस्कृत र प्रोत्सान गर्न सिफारिस गर्ने,
(छ) पुरस्कृत सूचक हासिल गर्ने वडालाई तारा सहितको लोगो प्रदान गर्ने,
(ज) गाउँपालिकाको विशिष्टताको आधारमा थप सुचक समावेश गर्नु पर्ने भए सहमतिको लागि वातावरणमैत्री स्थानीय शासन जिल्ला समन्वय समिति मार्फत राष्ट्रिय समन्वय समिति समक्ष अनुरोध गर्ने,
(झ) गाउँपालिकालाई पुर्णरूपमा वातावरणमैत्री बनाउन आवश्यक अन्य कार्यहरू गर्ने,
(ञ) गाउँपालिकाका सार्वजनिक कार्यालयहरूलाई वातावरणमैत्री सार्वजनिक कार्यालय तोक्ने।

४. **वातावरणमैत्री वडा समन्वय समिति** : (१) पूर्ण सरसफाई तथा वातावरणमैत्री वडा घोषणा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सहयोग पुऱ्याउने गाउँपालिकाको वडा तहमा देहाय बमोजिमको वातावरणमैत्री वडा समन्वय समिति (वातावरण समिति) रहनेछ।

- (क) सम्बन्धित वडा अध्यक्ष -संयोजक
(ख) सम्बन्धित वडा सदस्यहरू -सदस्य
(ग) सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका प्रधानाध्यापकबाट वडा समितिले मनोनयन गरेको दुई जना -सदस्य
(घ) वडा स्थित स्वास्थ्य कार्यालयको प्रमुख -सदस्य
(ङ) टोल विकास संस्थाकाको अध्यक्ष मध्येबाट संयोजकले मनोनयन गरेको एक जना महिला सहितको दुई जना -सदस्य

- (छ) वडा स्थित सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिको अध्यक्ष मध्ये वडा समितिले मनोनयन गरेको एक जना -सदस्य
(ज) वडा स्थित क्रियाशील गैर सरकारी संस्थाका स्थानीय प्रतिनिधिमध्ये संयोजकले मनोनयन गरेको एक जना -सदस्य
(झ) वडा सचिव -सदस्य सचिव

(२) उप दफा (१) बमोजिमको समितिको कार्यक्षेत्र सम्बन्धित वडाको कार्यक्षेत्र मित्र रहनेछ ।

(३) वातावरणमैत्री वडा समन्वय समितिको काम, कर्तव्य, अधिकार र जिम्मेवारी देहाय बमोजिमको हुनेछ ।

- (क) वडा तहमा सञ्चालन हुने वातावरण संरक्षण, विपद् व्यवस्थापन, भु-उपयोग योजना कार्यान्वयन, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन र फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यक्रमको कार्यान्वयन, समन्वय, अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा समीक्षा गर्ने ।
(ख) घर परिवार टोललाई वातावरणमैत्री बनाउन आवश्यक क्षमता विकास सहयोग समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने ।
(ग) आधारभूत सूचक पूरा गर्ने घर परिवार र टोललाई वातावरण मैत्री घोषणा गर्ने ।
(घ) वातावरणमैत्री वडा घोषणा गर्न गाउँपालिका समक्ष सिफारिस गर्ने ।
(ङ) परिष्कृत सूचक हासिल गर्ने घर परिवार तथा टोललाई तारा सहितको लोगो प्रदान गर्ने ।
(च) वातावरणमैत्री घर परिवार टोलको विवरण त्रैमासिक/अर्धवार्षिक/वार्षिक रूपमा गाउँपालिकामा पठाउने ।
(छ) वातावरण मैत्री घर परिवार र टोललाई पुरस्कृत र प्रोत्साहन गर्न सिफारिस गर्ने ।
(ज) वडालाई वातावरणमैत्री बनाउन आवश्यक अन्य कार्यहरू गर्ने ।

५. **कार्यक्रम सञ्चालन र क्षमता विकास** : (१) गाउँपालिकाले स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रमको परिधिमा रही उपलब्ध साधन स्रोतको भरपुर उपयोग गरी कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।

(२) समितिको क्षमता विकास गर्न, समिति बैठक सञ्चालन खर्च, टोलबासीहरूको प्रतिनिधित्व रहने गरी टोल विकास समितिका पदाधिकारी समेतको क्षमता विकास/ तालिम सञ्चालन खर्च, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन खर्च, प्रतिवेदन खर्च, होडिङ्ग बोर्ड, प्रमाण-पत्र छपाइ तथा वितरण, सञ्चार, प्रचार-प्रसार, प्लेकार्ड, पम्प्लेट छपाई खर्च र घोषणा हुने कार्यक्रममा हुने खर्च आदि जस्ता विषयमा कार्यक्रमको बजेटबाट खर्च हुने गरी लागत अनुमान बमोजिम खर्च गर्न सकिनेछ ।

(३) टोल समुदाय तहमा देहाय बमोजिमका क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन हुनेछन् :

- (क) गाउँपालिकाको वडाभित्र कार्यरत स्वयं सेवक, टोलका पदाधिकारीहरू, सामाजिक अभियन्ताहरूलाई जिम्मेवारी र भूमिका थप गर्न वातावरणमैत्री स्थानीय शासनको प्रारूप सम्बन्धी विषयमा समुदायको क्षमता अभिवृद्धिका लागि परिचालन गर्नुपर्नेछ।
- (ख) टोल विकास संस्था/टोल विकास समितिका सदस्यहरू, महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका, आमा समूह, युवा क्लब तथा वन उपभोक्ता समूह जस्ता सामुदायिक संस्थाहरूलाई वातावरणमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी अभिमुखीकरण तथा क्षमता विकासका लागि तालिमहरू सञ्चालन गर्नु पर्नेछ।
- (ग) समुदाय टोल एवम् वडाहरूमा वातावरणमैत्री स्थानीय शासनबारे प्रचार-प्रसार र अन्य जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्नेछ।
- (घ) अगुवा कृषकहरू मार्फत प्राङ्गारिक खेती, उन्नत खेती, खेतबारी संरक्षण तथा रासायनिक विषादीको नकरात्मक असरबारे कृषकहरूलाई प्रदर्शनी-चेतना जागरण र सीप प्रदान गर्ने गराउने जस्ता क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नुपर्नेछ।
- (ङ) क्षमता विकास सम्बन्धी उपरोक्त क्रियाकलापहरू वातावरणमैत्री स्थानीय शासन वडा समन्वय समिति मार्फत सञ्चालन गर्नु पर्नेछ।
- (च) फोहोरको उत्सर्जनमा न्यूनीकरण गर्ने उद्देश्यले फोहोरमैलाको वर्गीकरण गरी पुनःचक्रण (recycle) र पुनःप्रयोग (reuse) हुने फोहोरलाई recycle र Reuse गर्ने कार्यमा प्रोत्साहन हुने खालका कार्यक्रम तथा तालिमहरू प्रदान गर्नु पर्नेछ।
- (४) वडा तहमा देहाय बमोजिमका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछः
- (क) वडा भित्रका महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका, युवा क्लब र विद्यालयका सम्बन्धित विषय शिक्षक तथा सामाजिक अभियन्ताहरूलाई वातावरणमैत्री स्थानीय शासनको अवधारणा, परिवार तह तथा वडा तहका सूचकहरू, सूचक हासिल गर्ने विधि र प्रकृया, मापन गर्ने विधि र प्रकृया बारे सम्बन्धित वडाको अगुवाईमा अभिमुखीकरण कार्यक्रम गर्नु पर्नेछ।

६. वातावरणमैत्री घोषणा गर्ने आधार र प्रक्रिया : (१) वातावरणमैत्री घोषणा गर्ने आधार देहाय बमोजिम रहेकाछनः

- (क) घर तहको आधारभुत सुचक अनुसूची-१ बमोजिम हुनेछ,
- (ख) टोल तहको आधारभुत सुचक अनुसूची-२ बमोजिम हुनेछ,
- (ग) वडा तहका आधारभुत सुचक अनुसूची-३ बमोजिम हुनेछ,

- (घ) गाउँपालिका तहका आधारभूत सूचक अनुसूची-४ बमोजिम हुनेछ,
- (ङ) वातावरणमैत्री सार्वजनिक कार्यालयको सूचक अनुसूची-५ बमोजिम हुनेछ,
- (च) खण्ड (क), (ख), (ग), (घ) र (ङ) बमोजिम सूचकहरूमध्ये न्यूनतम सत्तरी प्रतिशत सूचकहरू पूरा गरेको अवस्थामा घर, टोल, वडा, गाउँपालिका वा सरकारी कार्यालयलाई वातावरण मैत्री घोषणा गर्न सकिनेछ,
- (छ) खण्ड (च) बमोजिम वातावरणमैत्री घोषणा गर्दा पूरा गरेका सूचकहरूको पुष्ट्याईको आधार स्पष्ट रूपले खुलेको हुनुपर्नेछ।
- (२) घर परिवार, टोल र वडा तहको लागि वातावरणमैत्री स्थानीय शासनका मानकका रूपमा अनुसूचीहरूका अतिरिक्त देहाय बमोजिम छुट्टाछुट्टै सूचकहरूको व्यवस्था गरिनेछ।
- (क) आधारभूत सूचक: घरपरिवार देखि जिल्ला तहसम्म अनिवार्य रूपमा पूरा गर्नुपर्ने गरी व्यवस्था गरिएका सूचकहरू आधारभूत सूचकहरू हुनेछन् ।
- (ख) परिस्कृत सूचक: आधारभूत तह भन्दा माथिल्लो स्तरको सूचकहरूलाई परिस्कृत सूचकको रूपमा राखिनेछ।
- (३) कार्यपालिकाका सदस्यहरू मध्येबाट वातावरणमैत्री स्थानीय शासन गाउँपालिका समन्वय समितिले तोकेको सदस्यको संयोजकत्वमा देहाय बमोजिमको सदस्यहरू रहेको संयन्त्रले वडा तहको सूचकहरूको मापन गर्नेछन् ।
(क) समन्वय समितिले तोकेको कार्यपालिका सदस्य	-संयोजक
(ख) प्रतिनिधि, पूर्वाधार विकास शाखाको	-सदस्य
(ग) खानेपानी तथा सरसफाई टेक्निसियन	-सदस्य
(घ) सम्बन्धित वडाका विद्यालयको प्रधानाध्यापक मध्येबाट समन्वय समितिले तोकेको एक जना प्रधानाध्यापक	-सदस्य
(ङ) वडा भित्र क्रियाशिल गैर सरकारी संस्थाका प्रतिनिधि मध्ये समन्वय समितिले तोकेको एक जना प्रतिनिधि	-सदस्य
(च) प्रतिनिधि, गाउँपालिका वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन शाखा	-सदस्य सचिव
- (४) वातावरणमैत्री हुनका लागि पूरा गर्नु पर्ने घरतहको, टोल तह, वडा तहको सूचकहरू पूरा गरी घर, टोल तथा वडाका सूचकहरू हासिल गरिसके पछि स्थलगत अनुगमन गरी घर, टोल विकास संस्था र वडालाई तोकिएको ढाँचामा हरियो तारा सहितको लोगो र प्रमाण पत्र प्रदान गर्न सकिने छ । लोगो र प्रमाण पत्रको ढाँचा समितिले तोके बमोजिम हुनेछ।

(५) उपदफा (३) बमोजिमको समितिको अवधि वडालाई वातावरण मैत्री वडा घोषणा गर्दा सम्म रहनेछ । वातावरण संरक्षण कार्यलाई निरन्तरता दिनको लागि उपदफा (३) बमोजिमको समिति वातावरण संरक्षण तथा सरसफाई समितिमा स्वतः रुपान्तरण हुनेछ ।

१५. **संशोधन तथा बाधा अड्काउ फुकाउ** : (१) यस कार्यविधिलाई कार्यपालिकाले आवश्यकता अनुसार परिमार्जन, संशोधन र खारेज गर्न सक्नेछ ।

(२) यस कार्यविधिका उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न कुनै बाधा अड्काउ परेमा कार्यपालिकाले त्यस्तो बाधा अड्काउ हटाउन आदेश जारी गर्न सक्नेछ र त्यस्तो आदेश यसै कार्यविधि बमोजिम भएको मानिनेछ ।

१६. **यस कार्यविधि बमोजिम हुने** : (१) प्रचलित कानूनमा जुन सुकै कुरा लेखिएको भएता पनि यस कार्यविधिमा लेखिएको कुरा यसै कार्यविधि बमोजिम हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुन सुकै कुरा लेखिएको भए तापनि यस कार्यविधिमा लेखिएको कुरा संविधान, संघीय कानून, प्रदेश कानून र गाउँपालिकाको अन्य ऐनसँग बाझिएमा बाझिएको हदसम्म स्वतः बदर वा खारेजी हुनेछ ।

अनुसूची-१

(दफा ६ को खण्ड (क) सँग सम्बन्धित)

घरपरिवार तहको आधारभुत सूचक

प्रमुख सूचक	सूचकको अवस्था	छ	छैन	पुष्ट्याई
(क) सरसफाईको अवस्था				
१.आधारभूत सरसफाई तथा घरभित्रको फोहोरको उचित व्यवस्थापन	१. शौचालयको व्यवस्था र त्यसको उचित प्रयोग भएको २. फोहोरमैलालाई नगरपालिकाको मापदण्ड बमोजिम फोहोरको उचित वर्णिकरण गरेको। ३. घरपालुवा जनावरको हकमा घरक्षेत्र बाहिर खुल्ला रूपमा दिसा गराउने नगरेको र गराएमा आफैले उठाएर आफ्नो घर परिसरमा लागि व्यवस्थित गर्ने गरेको।			
(ख) स्वच्छ उर्जा प्रयोग				
१. उर्जाको उपयोग	१. उर्जाको उपयोग, घरभित्र उर्जा खपत कम गर्ने चिमको प्रयोग भएको २. स्वच्छ वैकल्पिक उर्जा जस्तै वायोग्यास सोलार, इन्डक्सन चुलो) को प्रयोग गरिएको। ३. खाना पकाउन दाउरा प्रयोग गरेको अवस्थामा धुवाँरहित सुधारिएको चुल्हो प्रयोग गर्न प्रोत्साहन गरेको।			
(ग) हरियाली तथा शहरी सौन्दर्य				
१. हरियाली तथा शहरी सौन्दर्य प्रवर्द्धन	१.घर कम्पाउण्डमा फलफुल तथा विभिन्न प्रजातीको बोट बिरुवाहरु भएको २. घर परिसरमा बिरुवा रोप्ने ठाउँ नभएको अवस्थामा छाना/छुत्तमा बोट बिरुवा भएको वा कौशीमा तरकारी खेती गरेको।			
(घ) खानेपानी				
१.वर्षातकोपानीको सङ्कलन तथा भण्डारण	१.वर्षातमा घर कम्पाउण्ड भित्र परेको पानी सङ्कलन भण्डारण गर्ने व्यवस्था			

	मिलाएको वा जमिनभित्र जाने व्यवस्था गरिएको ।			
१. पिउने पानी	१. पिउने पानीका लागि शुद्धीकरणका उपायहरू अवलम्बन गरी सुरक्षित पानी प्रयोग गरिएको ।			

१.२ परिस्कृत सूचक

घर परिवार तहका लागि परिस्कृत सूचकहरू देहाय बमोजिम रहेका छन् ।

प्रमुख सूचक	सूचकको अवस्था	छ	छैन	पुष्ट्याई
(क) सरसफाईको अवस्था				
१. ढलको उचित व्यवस्थापन	व्यावस्थापन घरमा सेष्टिक ट्याकीको व्यवस्था गरी सञ्चालनमा रहेको			
२. घर आँगन बाहिर व्यावस्थापन सडकको सरसफाईको स्थिति	आफ्नो घर आँगन बाहिरको सडक वा बाटो सफा राखे गरेको ।			
३. प्लास्टिकको नियन्त्रण	प्लास्टिक झोलाको न्यून प्रयोगकोलाणि त्यसको विकल्पमा जुट/कपडा वा कागजका झोला प्रयोग गर्न प्रोत्साहन गर्ने गरेको ।			
(ख) स्वच्छ उर्जा प्रयोग				
१. स्वच्छ उर्जाको प्रयोग	विद्युत सेवा पुगेको घरमा खाना पकाउन घरमा विद्युतीय उर्जाको प्रयोग गरेको र विद्युत आपूर्ति नपुगेको घर वा विद्युत आपूर्ति नहुने समयमा विकल्पको रूपमा सौर्य उर्जा वा अन्य नवीकरणीय उर्जा प्रयोग गर्ने गरेको			
(ग) हरियाली तथा शहरी सौन्दर्य				
१. घर परिसरमा खुल्ला ठाउँको व्यवस्थापन	घर निर्माण गर्दा गाउँपालिकाले निर्माण गरेको मापदण्ड बमोजिमको जमिनको क्षेत्रफल खाली राखेको । नक्सा पास लागु हुनु पूर्व निर्माण सम्पन्न भएका घरको हकमा घरले ओगटेको जमिनको क्षेत्रफल गाउँपालिकाको विकास निर्माण मापदण्ड अनुसार खाली राखेको			
२. शहरी सौन्दर्य	घर अगाडि विभिन्न जातका फूलहरू रोपेको/(स्थान उपलब्ध नभएमा) गमलामा कौशी तथा वरण्डामा रोपेको ।			
(घ) भवन निर्माण संहिताको पालना				

१.सुरक्षित भवन निर्माण	१.घर निर्माण गर्दा भवन निर्माण संहिताको पालन गरी भुकम्प प्रतिरोधी प्रविधि अवलम्बन गरेको २. भवन निर्माण संहिता पालन नगरी बनाएको घरको प्रवलीकरण गरेको ।			
२. पिउने पानी	१. पिउने पानीका लागि शुद्धीकरणका उपायहरू अवलम्बन गरी सुरक्षित पानी प्रयोग गरिएको ।			

अपिहिमाल गाउँपालिका

अनुसूची-२

(दफा ६ खण्ड (ख) सँग सम्बन्धित)

(टोल तहका आधारभुत सूचक)

प्रमुख सूचक	सूचकको अवस्था	छ	छैन	पुष्ट्याई
(क) सरसफाईको अवस्था				
१. टोल विकास संस्था	स्थानीयटोल समुदायमा त्याहाँका ८०% टोल विकास संस्था वा सो भन्दा बढी घर-परिवार संलग्न भएको दर्ता प्रमाण पत्र र टोल विकास संस्था गठन भएको ।			टोल विकास संस्था दर्ता प्रमाण पत्र र सदस्यता देखिने दस्तावेज
२. टोल सरसफाई अभियान	१. कम्तिमा महिनाको एक पटक सरसफाई नियमित रूपमा आफ्नो टोल कार्यक्रमको समुदायको क्षेत्रमित्र सामुहिक माइन्टुट फोटोहरू रूपमासरसफाई अभियान सञ्चालन गर्ने गरेको । २. घरबाट बाहिर निष्काशन गरिने फोहोर सडक, पेटी र सार्वजनिक स्थानमा जम्मा नगरी सिधै सङ्कलन गर्न आउने सवारी साधनमा राख्नै गरेको वा गाउँपालिकाले तोके बमोजिम व्यवस्थापन गरेको ।			सरसफाई कार्यक्रमको माइन्टुट र फोटोहरू
४. टोल विकास संस्थाको	१. संस्थाको मासिक बैठक र साधारण सभामा स्थानीय वातावरण संरक्षण समिति सम्बन्धी छलफल तथा निर्णय गर्ने गरेको । २. विभिन्न अवसर पारी वातावरण संरक्षणका विविध कार्यक्रमहरूको आयोजना गर्ने गरेको			निर्णय पुस्तिका अध्ययन गर्ने

२.२ परिस्कृत सूचक

टोल तहका लागि परिस्कृत सूचकहरू देहाय बमोजिम रहेका छन् ।

प्रमुख सूचक	सूचकको अवस्था	छ	छैन	पुष्ट्याई
(क) सार्वजनिक क्षेत्रको सरसफाई				

१. सार्वजनिक क्षेत्रको सरसफाई	आफ्नो टोलभित्रका सार्वजनिक क्षेत्र (मठ मन्दिर, गुम्बा, मस्जिद, चर्च, सडक, पार्क, नाला, गल्ली, फुटपाथ, खोला, नदी, बगर, नहर, वन तथा चौर आदि) मा फोहोर फाल्न प्रतिवन्ध गरेको ।			निर्णय पुस्तिका तथा सूचना पाटी
२. टोलमा हरियाली प्रवर्द्धन	टोलमा टोलका विभिन्न स्थानमा गाउँपालिकाले तोके बमोजिमका वा उर्पयुक्त प्रजाति र परिमाणका रुख विरुवा लगाई हरियाली प्रवर्द्धन गरेको ।			
३. ध्वनी प्रदूषण	टोलवासीको स्वास्थ्यमा प्रतिकूल असर गर्न सक्ने नियन्त्रण किसिमको ध्वनीको असर न्यूनीकरणका उपाय अवलम्बन गर्ने व्यवस्था गरेको ।			

(दफा ६ को खण्ड (ग) सँग सम्बन्धित)

वडा तहको आधारभुत सूचक

प्रमुख सूचक	सूचकको अवस्था	छ	छैन	पुष्ट्याई
(क) खानेपानी तथा सरसफाई				
१. खानेपानीका मुहान तथा स्रोतको संरक्षण	१. वडामा भएका सबै खानेपानीको स्रोतको लगत राखि संरक्षण गरिएको र सबै पानीका स्रोतको गुणस्तर परिक्षण गरिएको । २. पानी सुरक्षा सम्बन्धी तालिमहरु सञ्चालन गरेको र वडावासीलाई भूमीगत जलस्रोतको पुनर्मरण एवम् बहुउपयोगिताको निमित्त आकाशे पानी संकलन र प्रयोगलाई प्रोत्साहन गर्न निति तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरी लागू गरेको ।			
	३. घर घरबाट सङ्कलित फोहोर नगरपालिकाबाट तोकिएको स्थानमा विसर्जन गर्ने गरिएको ।			
२. फोहोरमैला व्यवस्थापन	१. घरबाट सङ्कलित फोहोर गाउँपालिकाबाट तोकिएको स्थानमा विसर्जन गर्ने गरिएको । २. वडा परिसरमा प्लास्टिक झोलाको प्रयोगलाई कम गर्न वैकल्पिक उपायहरुको बारेमा प्रोत्साहन गरिएको ।			
३. तालपोखरी तथा सिमसार क्षेत्रको संरक्षण र व्यवस्थापन	१. टोल तथा वडा भित्रका सबै ताल पोखरी तथा सिमसार क्षेत्रको लगत कायम गरि सबै ताल पोखरी तथा सिमसार क्षेत्रको संरक्षणका लागी समिति गठन गरी संरक्षण कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको ।			
(ख) जलवायु परिवर्तन तथा विपद् व्यवस्थापन				
विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी आधारमुत क्षमता विस्तृत अध्ययन तथा आपतकालिन सुरक्षित क्षेत्र	१. जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी आधारभुत ज्ञान सिप तथा क्षमताको विकासका लागि समुदाय तहमा अनुशिक्षण कार्यक्रम सञ्चालन भएको २. वडागत रुपमा विपद् जोखिम संकटासन्नता तथा क्षमता मूल्याङ्कन गरी प्रतिवेदन तयार भएको । ३. विपद्को अवस्थामा तत्काल उद्धारको लागि सुरक्षित			

	स्थल(खुल्ला क्षेत्र) निर्धारण गरी सो को संकेत प्रयोग गरिएको । ४. विपद् जोखिम न्यूनीकरणको लागि वडा स्तरीय स्वयंसेवकहरुको समूह बनाई परिचालन गरेको ।			
(ग) वन तथा भू-संरक्षण				
वन संरक्षण तथा दिगो व्यवस्थापन	वडाको भूगोलभित्र रहेको वनको विस्तृत लगत राखेको र वडाभित्रको क्रियाशिल वन उपभोक्ता समितिसँग सहकार्य गरेको ।			

परिस्कृत सूचक

वडा तहका लागि परिस्कृत सूचकहरु देहाय बमोजिम रहका छन ।

प्रमुख सूचक	सूचकको अवस्था	छ	छैन	पुष्ट्याई
(क) सडक नाला व्यवस्थापन				
१.सडकनालाको व्यवस्थापन	१.वडाका सडकहरुमा वर्षादको पानी निकास हुने कुलेसो वा नाली भएको । २.सडकको दाँया बायाँ रहेको नालीमा नियमित सफा गरिएको । ३.सडक किनारमा रहेका विजुलीको पोल तथा तार व्यवस्थित भएको ।			
(ख) कृषि				
१. प्राङ्गरेक विधिको कृषिलाई प्रोत्साहन	वडाका कृषकहरुलाई वाली विविधीकरण,कृषि जैविक विविधता संरक्षण, एकीकृत शत्रुजीव व्यवस्थापन र प्राङ्गारिक विधिमा आधारित खेतीबारे तालिम प्रदान गरेको ।			वडाभित्र रहेका कृषकको लगत कृषकहरु मध्ये उल्लेखित तालिम प्राप्त गर्ने कृषकहरुको विवरण
२. प्राङ्गरेक खेती प्रणाली प्रवर्द्धन कार्यक्रम	गाईगोठ सुधार, भकारो सुधार तालिम सम्चालन र अनुदान			सहभागितात्मक लेखाजोखा,सहकारी संस्थाहरुमा रहेका विवरण,कृषि

				सेवाकेन्द्र उपकेन्द्रमा रहेको विवरण
३. प्राङ्गारिक खेती प्रणालीको अवलम्बन	१. वडाका तालिम प्राप्त व्यवसायिक कृषकहरूले जैविक वनस्पतीजन्य विषादीको प्रयोग गरी खेतीपाती गर्ने विधिलाई प्राथमिकता दिने गरेको । २. वडाका सबै कृषकहरूले प्राङ्गारिक मलको प्रयोग गर्ने गरेको ।			
(ग) जलवायु परिवर्तन तथा विपद् व्यवस्थापन				
१. वडा विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समिति गठन र क्षमता विकास	१. वडा स्तरमा सामुदायिक तथा जलवायु उत्थानशील समिति गठन भएको । २. वडामा विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन सम्बन्धमा स्थानीय युवा क्लव, आमा समुह, वन उयमोक्ता समिति, टोल विकास संस्था/टोल सुधार समिति जस्ता सामाजिक सङ्घ संस्थाका प्रतिनिधिहरूलाई समेटी जलवायु परिवर्तन र विपद् जोखिम न्यूनीकरण विषयमा सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरेको र वडाका कम्तीमा दश प्रतिशत घर परिवारका सदस्यहरूलाई जलवायु परिवर्तन तथा विपद् जोखिमबारे तालिम दिएको । ३. विपद् प्रतिकार्यका लागि वडास्तरीय स्वयंसेवकहरूको समूह बनाई तालिम दिइएको र आवश्यकतानुसार परिचालन गरेको ।			वडा कार्यालयमा रहेको तालिम सम्बन्धी विवरण
(घ) वन तथा भू-संरक्षण				
१. वन संरक्षण तथा व्यवस्थापन	वडाको भूगोल भित्र रहेको वनको विस्तृत लगत राखेको र वडा भित्र कृयाशिल वन उपमोक्ता संस्था तथा सम्बन्धित वन कार्यालयको सहकार्यमा दिगो वन व्यवस्थापनको कार्यक्रम संचालन गरेको			वन नभएको वडामा यो सुचक लागु हुने छैन ।

<p>२. पर्ति वा सार्वजनिक वा सरकारी जग्गामा वृक्षारोपण तथा उद्यान व्यवस्थापन</p>	<p>१.वडाक्षेत्रको हालको पर्ती,सार्वजनिक,सरकारी जग्गामा वार्षिक रूपमा रुख, डालेघाँस / फलफुलका विरुवा रोपी हुर्काएको २.वडाभित्रको सबै सरकारी तथा सार्वजनिक जग्गाको नक्सा र लगत सहितको विवरण राखिएको । ३.वडा भित्रको पर्ती, ऐलानी र सार्वजानीक जग्गामा बालक्रिडास्थल, उद्यान वा खेलकूद स्थान वा जेष्ठनागरिक विश्राम स्थलको व्यवस्था गरेको ।</p>			
<p>(ङ) प्रदूषण रोकथाम र नियन्त्रण</p>				
<p>प्रदूषण गर्नेलाई दण्डको व्यवस्था</p>	<p>वडा भित्रका घर उद्योग तथा अन्य व्यवसायहरुबाट निष्काशन हुने अत्याधिक ध्वनी,धुवौं,धूलो आदि व्यवस्थित गर्न टोल विकास संस्थाको सिफारिसको आधारमा नेपाल सरकारबाट तय गरिएको सीमा उल्लंघन गर्ने व्यक्ति, उद्योग वा संस्था लाई कारवाहीको लागि गाउँपालिका तथा जिल्ला प्रशासन कार्यालय समक्ष सिफारिस साथ पठाउने व्यवस्था भएको ।</p>			

अनुसूची-४
(दफा ६ को खण्ड (घ) सँग सम्बन्धित)
गाउँपालिका तहका आधारभुत सूचक

प्रमुख सूचक	सूचकको अवस्था	छ	छैन	पुष्ट्याई
(क) खानेपानी, सरसफाई तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन				
१. खानेपानीको रणनीति योजना (Strategic Plan) निर्माण	१. स्वच्छ खानेपानी आवश्यकता पूरा गर्ने गरी रणनीतिक कार्ययोजना गाउँपालिकाबाट स्वीकृत भएको ।			स्वीकृत रणनीतिक योजना दस्तावेज
२. फोहोरमैला केन्द्रको स्थापना	१. सड्ने र नसड्ने फोहोरको वर्गीकरण गर्ने गरी फोहोरमैला केन्द्रको आवश्यक व्यवस्था गरेको । २. सड्ने फोहोरबाट प्राङ्गारिक मल बनाउन प्रोत्साहन गर्नको लागि कम्पोष्ट विनको वितरण भएको । ३. फोहोरमैलाको दिगो व्यवस्थापनको लागि व्यवस्थित ल्यान्डफिल्ड साइड वा एकीकृत फोहोरमैला व्यवस्थापनको अभ्यास गरेको ।			जग्गाको लगत र फोहोरमैला केन्द्रको लागि छुट्याइएको क्षेत्रफल, सञ्चालन मिति तथा गाउँपालिकाको निर्णय ।
३. सार्वजनिक स्थानमा शौचालयको व्यवस्था	१. बसपार्कपेट्रोलपम्प पर्यटकीय क्षेत्र तथा साँस्कृतिक सम्पदा पार्क तथा उद्यान र मुख्य हाट बजार स्थलमा बाल बालिका लैङ्गिक तथा अपाङ्गमैत्री सार्वजनिक शौचालयको व्यवस्था भएको			
४. प्लास्टिक झोला प्रयोगमा प्रतिबन्ध	१. नेपाल सरकारले तोकेको गुणस्तरभन्दा कम गुणस्तरको प्लास्टिक झोला प्रयोगमा बन्देज गरिएको । २. प्लाष्टिकको झोलाको विकल्पमा वातावरणमैत्री झोला उत्पादन गर्न प्रोत्साहित गरिएको र उत्पादित झोलाको बजारीकरण भएको ।			
(ख) जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद्				
१. विपद् व्यवस्थापन समितिको सक्रियता कोष व्यवस्थापन	१. गाउँपालिका स्तरमा स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समिति गठन गरिएको ।			

	<p>२. स्थानीय विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा जलवायु अनुकूलन सम्बन्धी कानून पारित गरिएको ।</p> <p>३. स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना तर्जुमा मई नगर समावाट स्वीकृत गरिएको</p> <p>४. योजना कार्यान्वयनको लागि गाउँपालिकाले जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, जिल्ला समन्वय समिति, विषयगत कार्यालयनेपाल रेडक्रस सोसाईटी, निजी क्षेत्र, राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय तथा गैर सरकारी संस्था तथा दात्रु निकाय समेतको समन्वय र सहयोगमा बजेटको व्यवस्थापन तथा परिचालन गरेको ।</p> <p>५. विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन र जलवायु परिवर्तन अनुकूलनमा उचीत ज्ञानसीप र क्षमता सहितको शाखा /इकाई तथा कर्मचारीको व्यवस्था भएको ।</p>		
<p>२.भवन संहिताको पालना</p>	<p>१. गाउँपालिका क्षेत्रमा भवन निर्माण गर्दा राष्ट्रिय भवन संहिता अनुकूल स्थानीय भवन संहिता र मापदण्ड तयार भएको ।</p> <p>२. भवन निर्माण गर्दा भवन निर्माण संहिता र मापदण्ड अनिवार्य गर्ने गरिएको ।</p> <p>३. नक्सा पास सम्बन्धी स्थानीय मापदण्डलाई भवन निर्माण संहितासँग आबद्ध गरिएको ।</p>		
<p>३. हरियाली प्रबर्द्धन तथा पार्कको सञ्चालन</p>	<p>१.गाउँपालिकाको सडक क्षेत्र सरकारी तथा सार्वजनिक जग्गाको पहिचान गरी बृक्षारोपण गरिएको ।</p> <p>२. गाउँपालिका भित्र भएका वनको क्षेत्रात लगत राखि विभिन्न समुदाय स्तरीय वा गाउँपालिका स्तरीय</p>		

	<p>समितिमार्फत त्यसको उचीत संरक्षण गरेको र आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित डिमिजन वन कार्यालयसँग समन्वय गरेको</p> <p>३. गाउँपालिकाबासीलाई पायक पर्ने स्थानमा जेष्ठ नागरिक विश्राम स्थल मनोरञ्जन पार्क वा उद्यान निर्माण गरी सञ्चालनमा ल्याएको ।</p>			
--	---	--	--	--

(क) परिस्कृत सूचक

प्रमुख सूचक	सूचकको अवस्था	छ	छैन	पुष्ट्याई
(क) फोहोर मैला व्यवस्थापन तथा नगर सरसफाई				
<p>१. फोहोरमैला सङ्कलन तथा त्यसको उचित व्यवस्थापन</p>	<p>१. आफ्नै वा अन्य गाँउपालिका वा गाउँपालिका सँगको सहकार्यमा पुनःप्रयोग गर्न नमिल्ने फोहोरलाई आवश्यकता अनुसार फोहोर विषर्जन क्षेत्रमा व्यवस्थापन गर्ने गरिएको र स्वास्थ्य संस्थाबाट निष्काशन हुने हानिकारक फोहोरको व्यवस्थापन हानिकारक फोहोर विसर्जन क्षेत्रमा व्यवस्थापन गर्ने गरेको</p> <p>२. गाउँपालिका क्षेत्र भित्र फोहोरमैला सङ्कलन गर्न प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाउदै सिमसार क्षेत्र, धार्मिक स्थल, सडक तथा नदी किनारामा फोहोर फाल्न र जलाउन प्रतिवन्ध लगाएको ।</p>			
<p>२. ढल प्रशोधन सम्बन्धी व्यवस्था</p>	<p>ढललाई जैविक वा इन्जिनियरिड प्रविधिबाट प्रशोधन गरिए पछि मात्र अन्तिम निष्काशन गर्ने गरिएको सबै घरहरूमा सेष्टिक ट्याङ्की अनिवार्य गरिएको अवस्थामा यो सूचक निस्किय हुनेछ ।</p>			
(ख) कृषि				
<p>१. वाली विविधिकरण तथा</p>	<p>१. कृषि उत्पादन वृद्धिको लागि जलवायुमैत्री एकिकृत कृषि</p>			

<p>जलवायु मैत्री एकिकृत कृषि प्रणालीको विकास</p>	<p>प्रणालीको विकास गर्दै वाली पोषक तत्व एकिकृत किट(शत्रु जीव) व्यवस्थापन कार्य भएको २. सुख्खा तथा बढी पानी जम्ने क्षेत्रहरूको निम्ती उपयुक्त हुने वालीहरूको पहिचान तथा प्रवर्द्धनका लागि सम्बन्धित निकाय सँग सहकार्य गर्ने गरेको ३. कृषि पेशालाई प्रोत्साहन गाउँपालिका क्षेत्र भित्र विभिन्न कार्यक्रमहरूको संचालन गरेको</p>		
<p>(ग) नवीकरणीय उर्जा</p>			
<p>१.नवीकरणीय उर्जा उत्पादन उपयोग तथा उर्जा किफायती प्रविधिको विकास</p>	<p>१.गाउँपालिकाभित्र उत्सर्जित फोहोरबाट बायोग्यास उत्पादन गर्न गाउँपालिका आफैले शुरु गरेको वा नगरपालिकाबाट आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग भएको २.गाउँपालिकाभित्रका सबै मूल सडकहरु तथा अन्य सार्वजनिक स्थानहरुमा सडक बत्तीको व्यवस्था गरेको र सम्भव भएसम्म सोलार बत्तीको प्रयोग भएको ।</p>		
<p>२.वैकल्पिक उर्जाको रूपमा सौर्य उर्जाको प्रयोग</p>	<p>गाउँपालिकाभित्रका सम्पूर्ण सार्वजनिक सेवाका कार्यालय विद्यालय तथा सडक क्षेत्रमा वैकल्पिक उर्जाको रूपमा सौर्य उर्जा प्रयोग भएको र नेपाल सरकारबाट सौर्य उर्जा प्रयोगको प्रोत्साहनको लागि तोके बमोजिमको सहूलियत नगर समाबाट पारित भई कार्यान्वयनमा आएको ।</p>		
<p>(घ) जलवायु परिवर्तन तथा विपद् व्यवस्थापन</p>			
<p>१.विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन</p>	<p>१. जलवायु परिवर्तन तथा विपद् जोखिमको दृष्टिले बढी संवेदशील स्थानहरु र प्राकृतिक तथा सास्कृतिक सम्पदाको पहिचान गरी वडागत नक्साङ्कन गरिएको । २. जोखिम पहिचान गरिएका ठाउँहरुमा पूर्वाधार निर्माणमा रोक लगाइएको</p>		

	३. बहुक्षेत्र जोखिमको पूर्वतायारी गरिएको ४. स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना अनुरूप वार्षिक कार्यक्रम स्वीकृत गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।			
२. जलवायु परिवर्तन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन हेर्ने संस्थागत संरचनाको व्यवस्था	जलवायु परिवर्तन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापनका लागि गाउँपालिकामा शाखा/ईकाइको स्थापना भई कार्यान्वयन मा आएको ।			
३. खोज तथा अनुसन्धान	नेपाल सरकार ,प्रदेश सरकार तथा सम्बन्धित निकायको सहयोग तथा सहकार्यमा जलवायु परिवर्तनको विषयगत क्षेत्रहरुमा आधारित खोज अनुसन्धान तथा तथ्याङ्कको अद्यावधिक गरेको ।			
(ड) प्लाष्टिक झोला व्यवस्थापन				
१. प्लाष्टिक झोला संकलन तथा व्यवस्थापन	१. प्लाष्टिक झोला सङ्कलन पुनः प्रयोग तथा व्यवस्थापन गर्ने कार्यका लागि वडाका सबै टोलहरु समेट्ने गरी तालिम दिइएको र सोहि अनुसार काम भएको । ३. नेपाल सरकारले तोकेको मापदण्ड बाहेकका प्लाष्टिक झोलालाई गाउँपालिका क्षेत्रमित्र प्रयोगमा निषेध गरिएको र त्यसको विकल्पमा कपडाको झोलाको प्रयोग भएको ।			
(च) वातावरणीय शिक्षा				
१. समुदाय तथा विद्यालयमा वातावरणीय शिक्षा	१. विद्यालयको स्थानीय पाठ्यपुस्तक र पाठ्यक्रममा वातावरण सम्बन्धी अध्यापन गर्ने गरेको । २. गाउँपालिका आफै वा सरोकारवालाहरुको सहकार्यमा वातावरण सम्बन्धी जनचेताना मूलक कार्यक्रमहरु गरेको ।			
(छ) वन भू-संरक्षण जैविक विविधता र हरियाली				
१. वन संरक्षण तथा हरियाली	१. गाउँपालिकाक्षेत्रमित्र रहेका वनको उचित संरक्षण तथा त्यसको दिगो			सम्बन्धित कार्यका

<p>प्रर्वद्धन</p>	<p>व्यवस्थापनको लागि आवश्यक नीति निर्माण भएको । २. सडक किनारा वा पैदल मार्णमा टोलबस्तीलाई परिचालन गरी उर्पयुक्त प्रजातिका बोटविरुवा तथा बहुवर्षिय फुलहरु लगाएको । ३. सार्वजनिक पर्ति जग्गा, नदीनाला किनारहरु ;खोला उकासको क्षेत्रफलहरुमा वार्षिक रुपमा बृक्षारोपण गरी संरक्षण गरेको । ४. भू-क्षय पहिरो तथा बाढीको जोखिम युक्त स्थानहरुको पहिचानका आधारमा संरक्षणका कार्यक्रम तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरेको ।</p>		<p>लागिबजेट ँव कार्यक्रम स्वीकृत गरेको,बृक्षारोपण गरिएको क्षेत्रको अवलोकन</p>
<p>२. जैविक विविधताको संरक्षण</p>	<p>१. शहरी वनलाई जैविक विविधतामैत्री संरक्षणर सम्बद्धनको लागि नीति तथा कार्ययोजना बनाई कार्यान्वयन गरेको । २. गाउँपालिका क्षेत्रमा कम्तिमा एउटा जैविक विविधता युक्त पार्क सञ्चालनमा रहेको ।</p>		
<p>(ज) भू-उपयोग तथा शहरी बसोवास</p>			
<p>१.जोखिम संवेदनशील भू-उपयोग योजना</p>	<p>१.नेपाल सरकारको नीति अनुरूप गाउँपालिकाको जोखिम संवेदनशिल भूउपयोग योजना तयार गरिएको । २. प्राकृतिक स्रोतको दिगो र एकीकृत व्यवस्थापनका लागि भौतिक पूर्वाधारको निर्माण गर्दा वातावरणमैत्री संरचना निर्माणलाई प्राथमिकता दिने गरेको । ३. गाउँपालिका भित्र सञ्चालन हुने आयोजनाहरुको आवश्यकता अनुसार वातावरणीय अध्ययन गर्ने गरेको ।</p>		
<p>२.सडकमापदण्ड निर्धारण र कार्यान्वयन</p>	<p>१.गाउँपालिकाभित्रका सबै सडकको मापदण्ड निर्धारण गरिएको । २.सडक मापदण्ड विपरित निर्माण भएका संरचना नियमित रुपमा भत्काउने गरिएको ।</p>		

३. शहरी बसोवास	१.शहरी योजना बस्ती विकास र पूर्वाधार निर्माणका लागि मापदण्ड निर्धारण गरिएको । २.सहरी योजना बस्ती विकास र पूर्वाधार निर्माणका लागि आधारभूत मापदण्ड कार्यान्वयन गरेको ।			
(झ) प्रदूषण रोकथाम,नियन्त्रण र न्यूनीकरण				
१. प्रदूषणको नियमन	१. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेको उद्योगहरुको लगत राखी ध्वनी,जल,वायु प्रदूषणको स्तर मापन गरी अभिलेख तयार भएको । २. गाउँपालिका क्षेत्रमा सञ्चालनमा रहेको प्रदूषणको गुनासो सम्बन्धी अभिलेख तयार गरी गुनासो फछ्यौट गर्ने गरेको ।			
(ञ) ध्वनी तथा वायु प्रदूषण नियन्त्रण				
१. ध्वनी प्रदूषण नियन्त्रण	१.ध्वनीको राष्ट्रिय मापदण्ड बमोजिम गाउँपालिकाक्षेत्रलाई औधोगिक क्षेत्र आवासिय क्षेत्र तथा शान्त क्षेत्रको रूपमा विभाजन गरिएको । २.नेपाल सरकारले निर्धारण गरेको मापदण्ड अनुकूल ध्वनीको स्तर सम्बन्धमा बार्षिक रूपमा मापन गर्ने गरिएको र मापदण्ड भन्दा बढी ध्वनी प्रदूषण गर्नेलाई दण्डित गर्ने ब्यवस्था गरिएको ।			
२. वायु प्रदूषण न्यूनीकरण	१. गाउँपालिकाक्षेत्रमा वायु प्रदुषण न्यूनीकरण तथा नियन्त्रणको लागि उपायहरु अवलम्बन गरिएको २. गाउँपालिकाक्षेत्रमा साना सार्वजनिक सवारी साधनको भन्दा ठूला बसहरुको सञ्चालन भएको र बिजुलीबाट चल्ने सवारी साधनलाई उच्च प्राथमिकतामा राखेको ।			
३. वातावरणजन्य क्षतिपूर्ति	१.वातावरण प्रदुषकले क्षतिपूर्ति ब्यहोर्ने सिद्धान्तको आधारमा पीडितलाई उपर्युक्त			

	<p>क्षतिपूर्ति भराई दिने व्यवस्था मिलाएको ।</p> <p>२. सङ्घीय सरकारले जारी गरेको कानून तथा मापदण्ड अनुरूप स्थानीय क्षेत्रधिकार भित्र रहेका ढुङ्गा, गिट्टी वालुवा तथा माटोको उत्खनन, सङ्कलन, उपयोग, बिक्रि तथा वितरण सम्बन्धी व्यवस्था गरेको ।</p>			
--	--	--	--	--

अपिहिमाल गाउँपालिका

अनुसूची -५

(दफा ६ को खण्ड (ड) सँग सम्बन्धित)

वातावरणमैत्री सार्वजनिक कार्यालयका सूचकहरू

प्रमुख सूचक	सूचकको अवस्था	छ	छैन	पुष्ट्याई
१.सरसफाई	<p>१. लैङ्गिकमैत्री शौचालयको व्यवस्था भएको</p> <p>२. शौचालयमा हातधुने सावुन र पानीको व्यवस्था भएको</p> <p>३. शौचालयभित्रका सामानहरू दुरुस्त रहेको र दैनिकरूपमा सरसफाई हुने गरेको ।</p> <p>४ कार्यालयका हरेक कोठा बरण्डा र परिसर दैनिक रूपमा सफाई हुने गरेको ।</p> <p>५ कार्यालयको मित्ता सिलिड तथा पर्खालमा माकुराको जालो धुलो लेउ अनावश्यक विरुवा झारपात फोहोरको धब्बा नरहेको ।</p> <p>६ कार्यालय परिसरमा खुला रूपमा थोत्रा तथा अनावश्यक सामानहरू राख्ने नगरेको ।</p> <p>७ कार्यालयका भवन मित्ता पर्खालमा जथामावी पोस्टर अनावश्यक भित्ते लेखन आदि नरहेको ।</p> <p>८ कार्यालयको भित्ताहरूमा सुती पान गुट्टा थुक्ने नगरेको ।</p>			
२. कार्यालय भवनको मर्मत सम्भार	<p>१ कार्यालय भवनको नियमित रूपमा मर्मत सम्भार गर्ने गरेको</p> <p>२. कार्यालय भवन तथा पर्खालको नियमित रङरोगन गर्ने गरेको ।</p> <p>३.खाना पकाउन दाउरा प्रयोग गरेको अवस्थामा धुवाँरहित सुधारिएको चुल्हो प्रयोग गर्न प्रोत्साहन गरेको।</p>			
३.कार्यालयको सौन्दर्य तथा हरियाली	<p>१. कार्यालय कम्पाउण्डभित्र रहेको खाली स्थानमा फूल फलफूलका विरुवा दुबो सहितको सुन्दर बगैचा रहेको।</p> <p>२. बगैचाको नियमित हेरचाह र रेखदेख गरेक</p> <p>३. कार्यालयको स्वामित्व भएको जग्गा वा सार्वजनिक जणामा वर्षमा कम्तिमा एक पटक वृक्षारोपण गर्ने गरेको</p>			

	<p>४. कार्यालय परिसरमा कम्तीमा दश वटा बहुवर्षे बोट विरुवा हुर्काएको</p> <p>५. वर्षेपानी जमिनमा रिचार्ज गर्ने व्यवस्था भएको।</p>			
४. फोहोरमैला व्यवस्थापन	<p>१. कार्यालयको फोहोर सड्ने र नसड्ने गरी वर्गीकरण गर्ने गरेको</p> <p>२. सड्ने फोहोरलाई कार्यालय परिसरभित्रै मल बनाउने गरेको वा अन्य तरिकाले व्यवस्थापन गर्ने गरेको</p> <p>३. प्लाष्टिकजन्य फोहोरलाई छुट्टै जम्मा गरी विक्री वा निर्धारित स्थलमा जम्मा गर्ने गरेको</p> <p>४. व्याट्री, सि.एफ.एल चिम, फुटेका सिसा, बोतल, ट्युबलाइट जस्ता हानीकारक फोहोरमैला छुट्ट्याई निर्धारित स्थलमा जम्मा गर्ने गरेको</p> <p>५. कार्यालयसँग जोडिएको सडक पेटी नियमित रूपमा सरसफाई गर्ने गरेको</p> <p>६. कार्यालयमा रहेका सोफा, कार्पेट, पर्दा जस्ता सामानहरू नियमित रूपमा सफा गर्ने गरेको</p> <p>७. कार्यालय परिसरभित्र र बाहिर फोहोर, धुलो, कागजका टुक्रा तथा अन्य फोहोर जन्य वस्तुहरू नरहेको</p> <p>८. कार्यालयमा चालिस माइक्रोनमन्दा कम गुणस्तरका प्लाष्टिकको झोला प्रयोगमारोक लगाएको।</p>			
५. उर्जाको प्रयोग	<p>१. कार्यालयमा उर्जा खपत कम गर्ने चिमको प्रयोग भएको।</p> <p>२. प्रयोग नभएको समयमा सबै प्रकारका विद्युतीय उपकरण बन्द गर्ने गरेको।</p>			
६. सवारी साधनको प्रयोग	<p>१. सवारी साधनको नियमित रूपमा प्रदुषण नियन्त्रण जाँच गराई Green Sticker टाँस्ने गरेको।</p> <p>२. पुराना सवारी साधनको नियमित रूपमा लिलामविक्री गर्ने गरेको।</p>			
७. सेवाम्राहीको लागि प्रतिक्शालयको व्यवस्था	<p>१ कार्यालय परिसरमा सेवाम्राहीका लागि घामपानीबाट जोगिन प्रतिक्शालयको व्यवस्था रहेको</p>			

	२. प्रतिक्षालयमा नियमित रूपमा सरसफाई हुने गरेको।			
८. सेवग्राहीका लागि शौचालय	१. कार्यालयमा Toilet र Urinal सहितको महिला तथा पुरुषका लागि सार्वजनिक शौचालय रहेको २. शौचालयमा साबुन र पानीको व्यवस्था रहेको ३. शौचालयको नियमित रूपमा सरसफाई हुने गरेको			
९. कार्यालय भवनको सुरक्षा तथा भुकम्प प्रविधिको प्रयोग	१. कार्यालयको आफ्ना सबै भवनहरूको नक्सा सम्बन्धित निकायबाट पारित गरेको । २. कार्यालयभित्र तथा बाहिर जाँदा यात्रुका झोला चेकजाँच गरेर मात्र भित्र बाहिर जान दिनेगरेको । ३. कार्यालयमा सुरक्षाको लागि कम्पाउण्ड वाल लगाइएको । ४. कार्यालयका सबै भवनहरूमा भवन संहिताको पालना गरिएको ५. कार्यालयका पुराना भवनहरूलाई आवश्यकता अनुसार प्रवलीकरण गरिएको ।			
१०. चमेना गृहको व्यवस्था	१. चमेनागृह सफा सुगधर रहेको २. चमेनागृहले सामानहरूको मूल्यसूची टाँस्नेगरेको ३. चमेनागृहमा स्वच्छ पिउने पानीको व्यवस्था भएको। ४. चमेनागृह अगाडि फूलबिरुवा रहेको ५. कार्यालयले खाजा खाने निश्चित समय निर्धारण गरेको। ६. कर्मचारीहरू कार्यक्षमा बसेर खाजा खाने नगरेको।			

आज्ञाले,

ईन्द्र बहादुर रावल

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत